

Yerli Üretim, Girişimler ve Büyüme

Türkiye'nin toplam sağlık harcamaları 2018'de 165,2 milyar liraya ulaştı. İlaç pazarının büyüklüğü ise 40 milyar dolar. Sağlık sektörünün gündeminde yerli ilaç üretimi, yenilikçi şirketlerin gelişmesini sağlayacak bir ekosistem oluşturulması ve biyoteknoloji var.

T

Türkiye'de sağlık hizmetleri dendiğinde akla ilk gelen doğal olarak nüfusun büyük bir bölümünün bu hizmeti aldığı kamu ve devlet hastaneleri oluyor. Özel hastanelerin toplam harcamalardan aldığı pay yüzde 25'ler seviyesinde. TÜİK'in bu yıl açıkladığı rakamlara göre sağlık harcamaları bir önceki yıla göre yüzde 17,5 artarak 140,6 milyar liradan 165,2 milyar liraya ulaştı. Kişi başı sağlık harcaması ise yüzde 15,9 artarak 2 bin 30 liraya yükseldi. Genel devlet sağlık harcamasının GSYİH'ya oranı ise 4,4. Bu rakam, Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri, ABD ve Japonya'nın yüzde 8'ler civarındaki ortalamasının çok gerisinde. Yine TÜİK verilerine göre tedavi giderleri artıyor. Bunda şehir hastanelerinin devreye girmesiyle devlet hastanelerindeki tedavi giderlerinin yüzde 22 artması da etkili (Bu artışla tedavi giderleri 38,1 milyar liraya ulaştı). Buna karşılık üniversite ile özel hastanelerdeki artış oranı yüzde 5'te kaldı.

Bu rakamlar sektörün genel tablosunu veriyor. Ancak asıl gelişmeler tanı ve tedavi tarafında yaşanıyor -yeni ilaçlar, giyilebilir teknolojiler, gen ve immünoterapi tedavileri gibi... Türkiye işte bu alanlarda üretici değil, ithalatçı. Bu durumun Türkiye lehine geliştirilmesi, sağlık

politikalarının da en temel hedefleri arasında yer alıyor. Son yıllarda özellikle ilaç alanında yerli üretimin ve arge harcamalarının artması, yenilikçi şirketlerin çıkması için önemli adımlar atıldı. 2016'da hayata geçirilen "İlaç Sektöründe İthalden İmale Geçiş Uygulaması" sayesinde ilaç şirketlerinin Türkiye'deki üretimlerini arttığı görülüyor. İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası Genel Sekreteri Turgut Tokgöz, "Uygulamayla birlikte kullanamadığımız mevcut üretim kapasitemiz aktif hale geldi. Üretim teknolojilerimiz gelişti, istihdamımız arttı. Sanayi üretim endeksi verilerine göre Ağustos 2019 itibarıyla son 12 ayda ilaç sektörü imalatı yüzde 11,7 oranında artış gösterdi" diyor.

Türkiye ilaç endüstrisi, Avrupa Birliği, Bağımsız Devletler Topluluğu, Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere yaklaşık 170 ülkeye ihracat gerçekleştiriyor. Turgut Tokgöz, "Sektör olarak 1,2 milyar dolarlık büyük-

lüğe ulaştık. 2019'da ilk kez yurtiçinde üretilen ilaçların payı değer olarak ithallerin önüne geçti. Kutu bazında pazarın yüzde 86'sını oluşturan imal ilaçlar, lira bazında da artık pazarın yüzde 52'sini oluşturuyor" diyor.

Dönüşümün dinamiklerinden biri de biyoteknolojik ilaçların, toplam pazar içindeki payının her geçen yıl artması. Yenilikçi ilaçlar da ağırlıklı olarak bu alandan çıkıyor. Türkiye bu alanda da ağırlıklı olarak ithalatçı. Türkiye'de biyoteknolojik ilaçlar Eylül 2019 itibarıyla son 12 ayda 6,5 milyar lirayla reçeteli pazarının yüzde 17,2'sini oluşturuyor. Pazar, toplamda 128 marka altında 353 form ilaçtan oluşuyor. Biyobenzer yedi markanın tüm formlarından oluşan 29 ilacın üretimi ise Türkiye'de yapılıyor.

Turgut Toksöz, "2016 sonunda kurduğumuz Türkiye Biyoteknolojik İlaç Platformu ile endüstrimizin biyoteknoloji alanında yetkinliğini ve rekabet gücünü artırmayı, Türkiye'de bu alanın gelişimine daha etkin katkı sunmayı amaçladık" diyor. Platform, biyoteknoloji alanında Türkiye'de geliştirme ya da üretim faaliyeti olan veya planlayan 23 kuruluştan oluşuyor. Toksöz, biyoteknolojik ilaç alanında başarılı örneklerin güçlü ve etkin kamu-üniversite-endüstri işbirliğine dayandığına dikkat çekiyor.

Abdi İbrahim'in AbdiBio merkezi gibi üretime dönük yatırımlar ise artıyor. 2024 yılına kadar iki referans (orijinal) biyoteknolojik, 39 da biyobenzer ürünün (lisans koruma süresi biten biyoteknolojik ürünlerin eşdeğerlerine bu isim veriliyor çünkü bu ilaçlar canlı organizmadan yapıldığı için birebir aynıdır değil ancak biyobenzeri olabiliyor) Türkiye'de üretilmesi için hazırlıklar yapılıyor.

Türkiye'de ilaç ar-ge süreçlerinin geliştirilmesi, üyeleri orijinal ilaç üreticilerinden oluşan Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği'nin de (AİFD) gündeminde. AİFD Genel Sekreteri Ümit Dereli, "Temel araştırma günümüzde tüm dünyada artan bir şekilde girişimler tarafından yapılıyor. Son 20 yılda FDA'nın (Food and Drug Administration) onayladığı yeni ürünlere bakıldığında, yeni ilaçların yüzde 70'inden fazlasının büyük ilaç firmalarının kendi laboratuvarlarında değil, girişimlerde geliştirildiği görülüyor" diyor. Bu tespitten hareketle AİFD, 2019'da "BIO Startup Programı"nı hayata geçirdi. "Bu programın, Türkiye'de faaliyet gösteren biyoteknoloji ve yaşam bilimleri alanındaki

girişimcilerin küresel ağlara erişimi ve küresel oyuncularla etkileşiminde hızlandırıcı bir rol oynamasını amaçladık" diyor Dereli. Sağlık Bakanlığı'nın da benzer bir girişimi var. Sağlık Endüstrileri Dönüşüm ve Araştırma Platformu (SEDAP), Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, girişimler arasında seviyelendirme yapıp ihtiyaca göre yönlendiriyor... Mevzuatla ilgili danışmanlık hizmetleri veriliyor ve girişimleri yatırımcılarla buluşturmayı hedefliyor. Yatırım ve girişimler henüz yolun çok başında olsa da ilk adımlar atılmış durumda. 2020'de sağlık teknolojileri ve ilaç alanında daha çok yerli şirketin adını duymaya başlayabiliriz.

Turgut Tokgöz | İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS)
Genel Sekreteri

SAĞLIKSIZ BÜYÜME

Türkiye ilaç pazarının 2019 sonunda hastane ve eczane kanalında yüzde 29 büyümeyle 40 milyar lira büyüklüğe ulaşması bekleniyor.

Pazar büyüyor ancak ilaç şirketleri açısından zorlayıcı şartlara sahip. "Uzun yıllardır ilaç sektörüne yönelik tasarruf politikalarının fiyatlar üzerinden yürütülmesi nedeniyle mevcut büyümeyi sağlıklı kabul etmek oldukça güç" diyor İEİS Genel Sekreteri Turgut Tokgöz. Türkiye'de ilaç fiyatlarının belirlenmesinde kullanılan kur ile cari euro kuru arasındaki fark Tokgöz'ün ifadesiyle "endüstrinin gelişimini tehdit ediyor". Tokgöz, "2019'da yapılan bir düzenleme değişikliğiyle ilaç kuru uyarılama katsayısı, yıllık ortalama euro değerinin yüzde 70'inden yüzde 60'ına çekildi. Söz konusu düzenlemenin endüstrimiz üzerindeki yükü daha da ağırlaştırdığı ve son derece olumsuz etkileri olduğu açık" diyor.

Dr. Ümit Dereli | Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği (AİFD)
Genel Sekreteri

AR-GE HARCAMALARI ARTACAK

AİFD Genel Sekreteri Ümit Dereli, Türkiye'de ilaç ar-ge'sine yönelik çalışmaların 2020'nin önemli konuları arasında yer alacağını söylüyor. Özellikle de klinik çalışma safhasında (ar-ge'nin yüzde 60'ını klinik çalışmalar oluşturuyor). Dereli, Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB) bünyesinde bir Klinik Araştırmalar Merkezi'nin açılması bu bağlamda çok önemli bir gelişme" diyor.

Türkiye'de endüstri destekli klinik araştırmanın neredeyse tamamı AİFD üyesi şirketler tarafından yapılıyor. Dereli'nin verdiği bilgiye göre 2019'da aktif 521 endüstri destekli klinik araştırma için Türkiye'de yapılan yatırım 129 milyon dolar seviyesinde oldu. Dereli, "2017-2023 arasında tüm dünyada toplam 1 trilyon dolara yakın ilaç ar-ge yatırımı yapılması beklendiğini göz önünde bulundurursak Türkiye'nin bu konuda atacağı adımlar, kaynak, bilgi ve rekabetçilik gibi kazanımlar olarak geri dönecektir" diyor.

